

STENHUGGEREN

medlemsblad
for
JYSK STENKLUB

AMATØRGEOLOGISK FORENING
AARHUS
MEDLEM AF DANSK AMATØRGEOLOGISK UNION

12 årgang nr 1

april 1986

total nr 36

Om fossilers videnskabelige navne

For mennesker, der begynder at interessere sig for fossiler, synes det underligt og besværligt, at disse fossiler har latinske navne. Navnene er tilmed ofte svære at udtale og huske, så mange har nok enten tænkt eller sagt: "Det ville nu være nemmere med danske navne i stedet for". I denne lille artikel vil jeg fortælle lidt om disse navne og herved forhåbentlig bidrage lidt til forståelsen af disse navne og deres fordele.

Nu er det jo ikke kun fossiler, der forsynes med latinske navne. Grundlæggeren af systematikken i navngivningen, svenskeren Carl von Linné (1707-1778), skabte først og fremmest orden i botanikken, men navngav også en lang række dyr, hvilket man kan overbevise sig selv om ved at se i bøger om fugle eller om nulevende snegle. Alle dyr, der har et "L." efter deres latinske navn, er navngivet af ham. Linné indførte det binære navnesystem, efter hvilket alle arter får to navne: Et slægtsnavn, der er fælles for flere arter, og et artsnavn, som er specifikt for den pågældende art. Siden Linné har dette system været anvendt på både nulevende og fossile planter, dyr og mennesker.

De fleste almindelige nulevende planter og dyr har et folkeligt navn, men folkelige navne er uheldige af flere årsager. For det første er de upræcise. F. eks. hedder den store snegl "Almindelig konksnegl" (*Buccinum undatum* L.) i Danmark, men noget andet i andre lande. For det andet er navnene forskellige fra det ene sprog til det andet, hvilket giver oversættelsesvanskeligheder.

forts. side 2

For det tredje har de sjældnere nulevende planter og dyr og de allerfleste fossiler aldrig nogensinde fået et folkeligt navn. Det er således praktisk, at den samme art hedder det samme over hele jorden. Inden for lægevidenskaben anvendes latin jo stadig, og mineraler har også internationale navne.

Vanskelighederne ved populære navne vil også vise sig, når man opdager, hvor mange plante- og dyrearter der egentlig findes. Således kendes over 1 million nulevende insekter, i Danmark således ca. 50 arter af mariehøns. Af nulevende bløddyr findes der ca. 85000 arter snegle, 25000 muslinger, 200 søtænder og 600 blæksprutter. Også fossile arter er fundet i stort tal. Således kendes ca. 10000 arter af hver af grupperne trilobitter og ammonitter. Fra Faxe Kalkbrud er beskrevet over 500 dyrearter af et anslået tal på ca. 2000 arter, og i Gram-leret er fundet 126 arter af bløddyr.

Et latinsk navn består som førnævnt af slægtsnavn og artsnavn. Til navnet hører også efternavnet på den forfatter (autor), der først har beskrevet arten, samt årstallet for offentliggørelsen. Et latinsk navn fortæller ofte om noget typisk for den pågældende art. Således hedder vor almindelige hjertemusling *Cardium edule* (*edule*=spiselig), sneglen *Aquilofusus semiglaber* fra Gram-leret (*semiglaber*=halvglat). Andre ofte anvendte artsnavne er *costata* (med ribber), *reticulata* (med gitret skulptur), *borealis* (nordlig) og *arctica* (arktisk).

I andre tilfælde opkaldes et findested eller et land: *faxensis* = fra Faxe, *esbjergensis* = fra Esbjerg, *jutentis* = fra Jylland og *danicus* = fra Danmark.

Finderen (eller den forsker, der først har gjort opmærksom på den pågældende art), kan også blive opkaldt. Således hedder Gram-lerets almindeligste fossil, muslingen *Astarte reimersi* efter lægen Martin Reimers, der i midten af 1800-tallet samlede mange fossiler i Gram. Flere arter er opkaldt efter J.P.J.Ravn, der var museumsinspektør i København, og som skrev om bl.a. søpindsvin, snegle og muslinger i skrivekridt, Danienkalk og Paleocæn. Muslingen *Isocardia forchhammeri* er opkaldt efter Danmarks første professor i geologi.

Når man læser artikler om fossiler, støder man ofte på nogle forskellige forkortelser. Hvis en snegl er anført som *Turritella* sp., betyder det, at den tilhører en art (sp. = species = art) af slægten *Turritella*. En benævnelse som *Turritella* cf. *nana* betyder, at den pågældende art bedst kan sammenlignes med *Turritella nana* (cf.=confer=sammenlign). Hvis der anvendes *Turritella* sp.aff. *nana*, betyder det, at den pågældende art sandsynligvis er ny, men nært beslægtet med *Turritella nana*.

Slægter underdeles ofte i underslægter, der så sættes i parentes. F. eks. *Astarte* (*Carinastarte*) *reimersi*. Arter kan deles i underarter, der sættes efter artsnavnet, f. eks. *Astarte gracilis gracilis* og *Astarte gracilis convexior*.

STENBUTIKKEN

KJELD ROSE Kresten Koldsvej 38, Abyhøj
MINERALIMPORT Aarhus 8230, tlf 06-253471

MINERALER - SMYKKESTEN - SLIBE- OG POLERPULVER
RA ÆDELSTEN SLIBE- SKÆRE- OG POLERMASKINER
SJÆLDNE BJERGARTER - DIAMANTSKÆRESKIVER

DIAMANTSKÆRESKIVER:

ALLE STØRRELSER

NU: - 10 %

Det sker ofte, at forskere til forskellige tider henfører en art til forskellige slægter, eller at forskellige arter slås sammen til en art. Sådanne ændringer kaldes revisioner. Som eksempel kan nævnes den før omtalte snegl *Aquilofusus semiglaber* fra Gram.

Jeg vil her anføre en kort liste over synonymer for denne art:

Fusus semiglaber Beyrich, 1856

Aquilofusus semiglaber (Beyrich, 1856)

Scalaspira semiglaber (Beyrich, 1856)

Endelig skal det nævnes, at slægts- og artsnavne skrives med kursiv, mens forfatternavn og årstal skrives med almindelige typer.

Ingemann Schnetler.

Det var jo en længe tiltrængt håndsrækning, Schnetler her gav fossilvennerne. Redaktionen kan allerede nu afsløre, at det næste blad også indeholder en interessant artikel for de samme venner. Den er Åge Hansen ophavsmand til.

Referat af klubmøde og generalforsamling den 8/3-1986.

Formanden, Jon Svane, fortalte, at Erik Jensen ville holde et weekend - kursus på værkstedet om metalarbejde, men der var ikke interesserede nok, der meldte sig. Desuden oplyste han om, at Matthes arrangerer en tur til Bornholm d 8-14 april, og at et medlem af Fyns-klubben arrangerer en Norgestur. Desuden var der orientering om foredrag på Geologisk Museum i København på nogle søndage i løbet af foråret. Derefter gik man over til den egentlige generalforsamling.

Kjeld Rose blev valgt til dirigent på mødet, og derefter fik vi formandens beretning. I den omtales vore møder og ture, dels de allerede afholdte, dels de kommende. Der var sket 2 revolutioner sidste år - Hanne Kunde trak sig tilbage fra formandsposten efter 8 år, og Sven Sønnichsen gik som redaktør efter 10 år, og Jon takkede for det arbejde, de havde udført. Efter en omtale af den nuværende bladstab efterlyste formanden nye kræfter til at overtage studiekredsene. Værkstedet blev omtalt, det trænger til fornyelse. Det har en fin søgning, ca. 300 besøg til slibning og ca. 100 til sølvarbejde. Der efterlystes en arrangør af udlandsrejser for klubben. Man må nok se i øjnene, at det i fremtiden bliver vanskeligt at få tilslutning nok til større ture.

Kassereren aflagde regnskab, som i år viste et underskud kr.2.641.78, som dels skyldtes større portoudgifter, bl.a. i forbindelse med ekstraordinær generalforsamling, og dels vort medlemskab af DAGU.

Valgene af bestyrelsesmedlemmer, suppleanter og revisorer blev lynhurtigt overstået ved genvalg. Lige så hurtigt gik det med vedtagelse af kontingentforhøjelser. Der vil i 1987 ske en stigning fra 50 kr til 60 kr for enlige medlemmer og for ægtepar fra 80 til 90 kr.

Blandt indkomne forslag blev der efterlyst nye ledere til studiekredsene. Hanne Sønnichsen og Grete Rasmussen vil fortsætte i deres hjem, og Åge Hansen i studielokalet på Åby bibliotek, men deruodver kniber det med tilslutningen. Man overlod til bestyrelsen at søge Fritids- og Kulturforvaltningens hjælp til fremskaffelse af et fast lokale til vort klubbibliotek og stensamling. Jytte Hillersborg foreslog, at bestyrelsen arrangerede nogle aftener med professionelle undervisere, men det er formentlig for dyrt for klubben. Betty Riis Jensen orienterede om mulighederne for tilskud.

Der blev opnået enighed om, at man for fremtiden selv skulle medbringe kaffe til julemøderne. Der var kommet brev med forslag til et fælles blad fra DAGU. En afstemning viste absolut ikke nogen interesse derfor, derimod skulle Jon arbejde videre med et forslag om, at man i stedet for benyttede VARV til information og artikler. Man enedes om at abonnere på DER AUFSCHLUSS.

Et forslag om rygeforbud på møderne vakte stor harme med diverse trusler !

Sekretær - Doris Valgaard.

UDSALG - UDSALG - UDSALG - UDSALG - UDSALG - UDSALG - UDSALG - UDSALG - U
 D
 S
 A Lørdag den 3. og søndag den 4. maj holder vi A
 L
 G KÆMPEUDSALG L
 - af mineraler på Birgittevej 6, Brabrand. G
 -
 U En del mineraler udsælges til 50% af prisen, U
 D og alle øvrige mineraler sælges med 20% rabat. D
 S
 A
 L Benyt samtidig lejligheden til at se vor L
 G private samling. G
 -
 U
 D PS. Vi holder ferie efter messen i Ry og vil således ikke U
 S være at træffe ved det ordinære klubmøde i september, D
 A men kommer igen til oktobermødet. A
 L Husk at ringe hvis du ønsker en speciel ting medbragt, L
 G f.eks. en slibemaskine eller et stk. værktøj. G
 -
 UDSALG - UDSALG - UDSALG - UDSALG - UDSALG - UDSALG - UDSALG - UDSALG

KLUBBIBLIOTEKET

Vores sekretær Doris Valgaard oplyser, at der stadig kommer nye hefter og anden litteratur ind på hylderne. Og de kan lånes og læses.

Sveriges Geologiske Undersøgning: Kartkatalog 1985. Liste over bøger af geologisk interesse.

EMALJEARBEJDE af Leif Andersen.

ARSSKRIFT 1984 fra DANSK NATUR - DANSK SKOLE. Indeholder bl. a. en udmærket beskrivelse af nogle ture på Mols.

VARV: Geologi på øerne.

VARV: Geologi på Bornholm.

VARV: Geologi på Røsnæs.

VARV: Ghana.

Desuden er der stadig andre bøger og en mængde tidsskrifter at vælge imellem, hvor der kan øses af stof til eftertanke. Det er bare med at komme igang.

SLADDER PÅ REDAKTIONEN og andre steder.

Så kom vi langt om længe ud af den vinter, og sikken vinter. Koldt? Ja - mon ikke! Vi sad på Åby Bibliotek og frøs, da vor ellers udmærkede formand Jon Svane viste lysbilleder og fortalte om istiderne. Onde tunger sagde, at Jon nok havde en aftale med varmemesteren om at lukke for varmen, for at vi rigtig skulle fornemme, hvad istider egentlig er for noget væmmeligt noget.

Så var der lunere ude ved Sønnichsens, da en kreds af Harstigen-veteraner mødtes bevæbnede med mikroskoper og andet. Der blev studeret og diskuteret mineraler fra Harstigen i lange baner, mens Hanne forsøgte at styre mødet. Det var nok så svært, for Claus rendte hele tiden efter the, og han og Anker var meget mere interesseret i Hannes lækre hjemmebag end i mineraler.

Samme Hanne har iøvrigt hele vinteren huset en studiekreds af celebre medlemmer, som ønskede at studere den Sønnichsenske mineralsamling nøje. Hanne havde et stort arbejde med at forberede og tilrettelægge, men det gav også fine resultater. Og medens Johan fra Hovedgård udvekslede åndrige bemærkninger med Sven i de tilstødende gemakker, sad Inger fra Hovedgård under bordet med sin fluorescenslampe og lavede små gavepakker med mineraler, hvilket hun jo er nordisk mester i. Og så er hun ikke bange for at dele dem ud til højre og venstre. Det forlyder, at Hanne også til næste vinter er interesseret i at være sammen med rare mennesker, men hvis nogen vil have det bekræftet, så skal de stå tidligt op, for Hanne har jo fart på, især når der er nye mineraler i kikkerten.

Andre rare mennesker har i vinter hjulpet til med at sørge for, at vi alle kan få orden på alle de sten, vi rager til os. Elna og Betty har hele vinteren kørt i fast rutefart efter dybvandsbombelakridsplastkasser til os, og det skal de have et stort HURRA for.

Geologer og Geodæter er i almindelighed nogenlunde pålidelige. Men når man oplyser, at jordskælvet i forgangne uge stammede fra Kattegat - et sted 30 km nord for Sjælland, så er det så som så med troværdigheden. Redaktionen har i stedet mere tillid til en anden forklaring. Den går på, at den egentlige årsag til rystelserne er, at en dør ude i Højbjerg blev knaldet hårdt i, efter sigende på grund af et manglende DAGU-regnskab. Det er iøvrigt ikke første gang, at DAGU har været årsag til rystelser.

Og så er det ikke spor for tidligt at tilrettelægge ferieturen omhyggeligt. Planerne kommer aldrig til at holde rent tidsmæssigt, men hvis man laver en stribe valgmuligheder, så kan man alligevel hurtigt finde en rute frem, som egner sig til vejret og tiden. Og husk nu at tage den vanddunk med i bilen.

Red.

HARZEN

D. 27/28 september 1986 er der for 10. gang stenmesse i Clausthal-Zellerfeld. Se evt. Inger Clausens artikel i STENHUGGEREN nr 35.

Der er allerede planer fremme for en bustur, og med flere deltagere skulle vi kunne få den gjort billigere end sidste år.

Måske bliver der afgang om fredagen. Det vil da absolut være en fordel, så man kan være på messen begge dage, eller for dem, der vil ud at lede efter mineraler, kan der blive lejlighed til det.

Interesserede kan allerede nu melde sig til undertegnede

Leo de Laurent.

tlf. 06-321383

Mere HARZEN

Kolding-klubben arrangerer i samarbejde med Lunderskov Turistbusser en stentur til Lautenthal m.m. Det drejer sig om 4 dage - 22-25/5 1986.

Prisen er 795 kr. incl. helpension, og programmet ser spændende ud.

Skulle nogen blive interesserede i at hænge på, så kontakt lynhurtigt vores flittige sekretær Doris Valgaard og få nærmere oplysninger.

KONVOJ TIL IDAR-OBERSTEIN

Aase og Niels Schjeldahl planlægger igen at tage på campingtur til Idar-Oberstein først på sommeren (ikke senere end første halvdel af juni).

Hvis der skulle være nogle, som vil hænge på med egen bil og telt eller campingvogn, er der mulighed for guidning til stenbrud og museer samt til et par forhandlere. Ring til Schjeldahl på tlf. 06-253210.

Mini MESSELISTE

9-11 maj Egersund v. Stavanger.

14-15 juni Kopparberg.

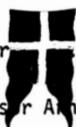
9-10 august Drammen.

6-7 september Ry-Hallen.

27-28 sept. Clausthal-Zellerfeld.

28-30 nov. Hamburg.

God tur - og husk så, at redaktionen meget gerne modtager rejseindtryk og andre indlæg. Hvis du vil have dem med i næste blad, så er det senest d. 13/8.

PROGRAM FOR JYSK STENKLUB. Forår - efterår

- Lø 12/4 KLUBMØDE med foredrag af professor Anne Noe Nygaard, København, som vil fortælle om strandsten og deres oprindelse.
- Lø 24/5 GRUSGRAVSBESØG Vi mødes kl 9.00 i Valdemarsgade på P-pladsen ved Musikhuset og kører til Hammel, hvor vi er til frokost. Når vi har spist de medbragte, kører vi til Skelhøje v. Hald Sø.
- Lø 14/6 TUR TIL FUR og Fur museum. Vi starter kl 8.00 fra P-pladsen v. Musikhuset. De heldige får forstenet træ, forstenede fisk eller andet med hjem. Alle vi andre får moler, cementsten, askelag og strandsten.
- Lø 16/8 TUR TIL KALK OG KRIDT. Fossil- og stentur. Der findes fossiler i massevis og evt. konkretioner fra kalken. Vi arrangerer fælles afg. fra P-pladsen v. Musikhuset kl 8.00. Opl. og tilmelding hos Schnetler.
- 6 - 7/9 STENMESSE I RY-HALLEN.
- Lø 13/9 KLUBMØDE med SOMMERENS FUND. Tag dine fund, køb og gi'væk sten med, så vi alle kan tage del i dine interesser og BYTTE.
- Lø 27/9 TUR TIL BARRIT STRAND ved Vejle Fjord. Start fra P-pladsen v. Musikhuset kl 8.00. En tur med fossiler, mineraler, strandsten og silkespat. Der er plastisk ler, så klæd dig fornuftigt på. Gummistøvler !
- Lø 11/10 KLUBMØDE. Trelde Pedersen fra Als fortæller om ledeblokke. Hvad er det? Hvilke finder vi i Danmark? Har du nogle, du gerne vil høre nærmere om, så tag dem med.
- Lø 1/11 BYTTEMØDE på Højme-Skolen i Odense kl 10.00. Jon Svane arrangerer kørslen, så kontakt ham, hvis I vil med. Også hvis I kører selv.
- Lø 29/11 STENMESSE I HAMBURG. Vi arrangerer forhåbentlig fællestur.

Adresser:

Formand, Jon Svane, Skejbyvej 36, 8240 Risskov	tlf 06-210606
Sekretær, Doris Valgaard, Skolevej 2f, 8250 Egå	06-227304
Erik Jensen, Plutovej 8, 8270 Højbjerg, medlem af best.	06-149521
Jørgen Borup, Teglgårdsvej 27, 8270 Højbjerg, medlem af best.	06-110041
Kasserer, Ingemann Schnetler, Fuglebakken 14, Stevnstrup, 8870 Langå	06-467282
Jysk Stenklub, giro 1217380, Fuglebakken 14, Stevnstrup, 8870 Langå	
Bladfordeling, Grete Rasmussen, Elverdalsvej 31, 8270 Højbjerg	06-270247
Bladproduktion, Eva Rudolf, Janesvej 5, 8220 Brabrand	06-251024
Bladredaktion, Henry Weinkouff, Marselis Boulevard 30, 8000 Århus C.	06-122724
